

Szenes Zoltán ny. vezérezredes:

A NATO ÚJ POLITIKÁJA: STABILITÁS KIVETÍTÉSE A DÉLI RÉGIÓBA

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány a NATO új politikájával, a stabilitás kivetítése elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. A 2014. évi biztonsági fenyegetésekre a NATO kétféleképpen reagált: a keleti stratégiai irányban a „védelem és elrettentés”, a déli stratégiai irányban pedig a „stabilitás kivetítése” koncepcióval igyekszik kezelni a kialakult új biztonsági helyzetet, fenyegetéseket és kockázatokat. Amíg az orosz fenyegetés elleni kollektív védelmi eszköztárnak kialakult elmélete és gyakorlata van, a déli irányból jelentkező hibrid veszélyek kezeléséhez a Szövetség a stabilitás kivetítése koncepció megújításával válaszolt. A cikk tárgyalja a koncepció elméleti kérdéseit, megindokolja a déli irány létrejöttének szükségességét, bemutatja a stabilitás kivetítésének első, sikeres, partnerségi időszakát. Az írás elemzi a megújított idea újeszközrendszerét, a kooperatív partnerségi együttműködés összekapcsolását a válságkezelés feladataival. A varsói (2016) és a brüsszeli (2018) csúcstalálkozók eredményei alapján „listázza” a stabilitás megújításának általános feladatait, illetve értékeli a „déli csomag” megvalósításának lehetőségeit. A stabilitás kivetítése koncepció relatíve új téma a külföldi szakirodalomban, viszont teljesen hiányzik a magyar akadémiai irodalomból, pedig Magyarországnak az elsődleges prioritást a déli stratégiai irány feladatainak megvalósítása jelenti.

KULCSSZAVAK: NATO, stabilitás kivetítése, déli régió, déli csomag, partnerség, kooperatív biztonság, varsói csúcstalálkozó, brüsszeli csúcstalálkozó

BEVEZETÉS

A stabilitás kivetítésének ideája a Szövetség új politikai missziójaként jelent meg a hidegháború után. „A Szövetségre hatással lehetnek a határain túl zajló politikai és biztonsági fejlemények, mint ahogy a Szövetség is hatással lehet azokra. A Szövetség aktívan fog fellépni a nemzetközi biztonság erősítése érdekében a releváns országokkal és nemzetközi szervezetekkel kiépített partnerkapcsolatain keresztül.”¹ A transzatlanti közösség azonban csak úgy tudja a partnerséget erősíteni, ha megnyitja működésének egy részét (konzultációk, folyamatok, struktúrák, eljárások) a kooperációra fogékony országok előtt.

A kilencvenes években az együttműködési erőfeszítések elsődlegesen az európai kontinens biztonságának megerősítésére irányultak, aminek érdekében a NATO új stratégiai koncepciókat dolgozott ki, beavatkozott a Nyugat-Balkánon, megváltoztatta a Szövetség szervezeti és intézményi rendszerét, módosította az eljárási-működési rendet. A partnerségi koncepció meghirdetése összefonódott a demokrácia terjesztésének politikai szándékával, az új NATO a demokrácia előmozdításának eszköze lett. Bill Clinton elnöksége idején ugyanis

¹ Stratégiai koncepció az Észak-atlanti Szerződés Szervezete tagállamainak védelméért és biztonságáért. Aktív szerepvállalás, modern védelem. 4. c. pont. http://2010-2014.kormany.hu/download/b/52/20000/nato_strategiai_koncepcio.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 02.14.)

az Amerikai Egyesült Államok biztonságpolitikájának egyik politikai célja a demokrácia kiterjesztése volt Kelet-Európa felé.² A szervezet ugyanis nemcsak a katonai erőket osztja meg, hanem létrehozásának eszméit és értékeit is. A washingtoni szerződés 2. pontja hangsúlyozza: „A felek a békés és baráti nemzetközi kapcsolatok további kiszélesítésével járulnak hozzá, hogy megerősítik szabad intézményeiket, biztosítják azoknak az elveknek jobb megértését, amelyeken ezek az intézmények nyugszanak, és *kifejlesztik a stabilitás és jólét előmozdítására alkalmas körülményeket.*”³ A NATO arra törekszik, hogy az atlanti közösség ideái gyökeret eresszenek a partnerországokban is, mert így lehet legjobban megelőzni a katonai konfliktusok kitörését.

De amíg a biztonság kivetítése az ezredfordulóig a balkáni és a kelet-európai térséggel foglalkozott, a 9/11-es terrorista támadás után a figyelem a Kaukázus, Közép-Ázsia és a Közel-Kelet irányába fordult. A Szövetség a 2004-es isztambuli csúcson mondta ki, hogy a NATO kész megvédeni és terjeszteni közös értékeit és érdekeit az euroatlanti térségben és azon túl, ahol ez szükséges.⁴ A stabilitás kiterjesztésének missziója ettől kezdve összefonódott a válságkezeléssel, amely fokozatosan a NATO felelősségi körzetén kívüli műveletekre (*out of area operations*) helyezte a hangsúlyt. Ezt követően a stabilitás kivetítésének koncepciója háttérbe került, csak 2014 után fordult a Szövetség a hidegháború után megszületett idea felé.

Az Ukrajna elleni orosz agresszió és az Iszlám Állam (ISIS) feltámadása kellett ahhoz, hogy a Szövetség felismerje: a NATO „határvidékén” lévő országokban (Ukrajna, Szíria, Irak, Líbia) zajló háború és káosz közvetlenül kihat a tagországok polgárainak biztonságára is (pl. tömeges migráció 2015-ben). Pedig az alap gondolat világos: „Ha meg akarjuk védeni területünket, stabilitást kell sugározniuk a határainkon túl is. Minél stabilabb helyzet van a szomszédjainknál, annál nagyobb biztonságban vagyunk.”⁵ Bár a keleti fenyegetés miatt kezdetben az elrettentés és a védelem feladatai voltak előtérben, a szervezet „nem húzta fel a NATO-erőd hídját”,⁶ sőt a walesi találkozón (2014) új programokat indított (partnerségi interoperabilitási kezdeményezés, védelmi és biztonsági kapacitás építése kezdeményezés) a partnerországok feladatokba történő erőteljesebb bevonására. A NATO a varsói csúcson (2016) már egy biztonság kiterjesztését szolgáló átfogó tervet hagyott jóvá, amely meggyőzően demonstrálta a Szövetség válságkezelési és a kooperatív biztonsági szerepeinek fontosságát. Ezt a koncepcionális váltást zárta le a brüsszeli tanácskozás (2018) a biztonság kivetítésének déli csomagjával.

Jelen cikk azt vizsgálja, hogy a kollektív védelem keleti stratégiai irányban történő kiépítésének kényszere mellett hogyan alakult ki a Szövetség politikája a déli stratégiai irányban. A tanulmány értékeli a stabilitás kivetítésének hagyományos eszközeit, a déli „szárnyon” kialakult 2014 utáni helyzetet, a hibrid fenyegetések elleni fellépés „hibrid” megoldásait.

² Bill Clinton: *Életem*. 2. 123–125. Ulpius-Ház Könyvkiadó, Budapest, 2004.

³ Az Észak-atlanti Szerződés. Washington D.C. 1949. április 4. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu (Letöltés időpontja: 2019. 02. 14.)

⁴ Istanbul Summit Communiqué, 28 June 2004, 2. <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 25.)

⁵ Jens Stoltenberg: „Projecting Stability: Charting NATO Future”. US Atlantic Council, Washington, D.C., 06 April 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_129758.htm?selectedLocale=en (Letöltés időpontja: 2018. 12. 02.)

⁶ Ruben Diaz-Plaja: Project Stability: an agenda for action. NATO Review. 13/03/2018. <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/projecting-stability-an-agenda-for-action-nato-partners/EN/index.htm> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 15.)

A STABILITÁS KITERJESZTÉSÉNEK KONCEPCIÓJA

A stabilitás kivetítésének (Projecting Stability) koncepciója abból a régóta felismert összefüggésből indul ki, hogy a NATO belső biztonsága elválaszthatatlanul összefügg külső környezetének biztonságával. A hidegháborús kísérletek azonban nem jártak sikerrel, hiszen a Szövetség arra nem volt felkészülve, hogy nem az 5. cikk szerinti tevékenységet folytasson a felelősségi területen kívül. A hidegháború utáni átalakulás azonban már magával hozta a koncepció alkalmazásának igényét, különösen a partnerség területén. A szakpolitikai fejlődés azonban nem járt együtt a koncepció elméleti kidolgozásával, a NATO napjainkig nem rendelkezik hivatalos szakpolitikai (policy) dokumentummal, amely szabályozná a stabilitás kivetítésének politikai, katonai és szakmai kérdéseit.

A stabilitás kiterjesztése

- Politikai konzultációk, hírszerzési információk megosztása
- Közreműködés átfogó biztonsági feladatokban
- Partnerországok segítése a védelmi és biztonsági intézmények fejlesztésében
- Regionális biztonság és együttműködés elősegítése
- Segítségnyújtás haderőreformok végrehajtásában
- Oktatási és kiképzési programok, közös gyakorlatok
- Felkészítés jövőbeni műveletekre
- Partnerek bevonása NATO-miszsiókba
- Felkészítés NATO-tagságra
- Az együttműködési mechanizmusok és eljárások fejlesztése

Forrás: www.nato.int

Már magát a fogalmat is nehéz beazonosítani, hiszen amíg a Szövetségnek a stabilitásra van definíciója, a kivetítés meghatározása hiányzik. A stabilitás (stability) a NATO szerint egy olyan helyzet, állapot, ahol egy ország, kormány vagy társadalom képes olyan feltételeket teremteni, amelyek csökkentik a konfliktusok kialakulásának potenciális veszélyét. A kivetítés (projecting) olyan tevékenység, amelyet a Szövetség az érintett partnerország vagy nemzetközi szervezet kérése alapján végez, hogy elősegítse a stabilitást, növelje a biztonságot. A NATO beavatkozása csak akkor lehet sikeres, ha tevékenysége mindenkor összhangban van a nemzetközi közösség törekvéseivel, és támogatja az ENSZ vagy a regionális biztonsági szervezet erőfeszítéseit. A kivetítés tehát nem a legjobb megfogalmazás, hiszen magában foglalja a proaktivitást, tehát van egy olyan eleme, interpretációja, hogy akkor is sor kerülhet rá (mint erre voltak is példák), amikor erre nincs felkérés, meghívás, biztatás. Lehet, hogy szerencsésebb lett volna a „stabilitás elősegítése”, a „stabilitás erősítése”

vagy a „stabilizáció” kifejezések használata. A fogalmi vitára azonban már nincs lehetőség, hiszen a terminus elfogadottá vált a 90-es években,⁷ napjainkban is ezt használja a NATO, amikor döntéseket fogalmaz meg. A mostani értelmezés szerint *a stabilitás kivetítése olyan proaktív tevékenységek összessége, amelyet a Szövetség a helyzetnek megfelelő koherenciával fogalmaz meg, és átfogóan fejleszt annak érdekében, hogy befolyásolja és formálja a stratégiai környezetének biztonságát.*⁸

A stabilitás kivetítésének stratégiája azonban nincs kidolgozva, így számos kérdésre nem látszik a válasz. Hogyan folytatódjék ez a politika olyan szomszédsági környezetben

⁷ Rebecca R. Moore: NATO's New Mission. Projecting Stability in a Post-Cold War World. Praeger Security International, Westport, Connecticut, London, 2007.

⁸ Steven A. Zyc: Cultivating a more durable peace. Comparative perspectives on Projecting Stability. OPEN Publications. Volume I. Number I. Winter 2017. 21–28. http://www.academia.edu/31863951/NATO_Projecting_Stability.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 01. 12.)

(például az arab világban), ahol a kooperáció alapja nem a tagság megszerzése: demokratikus értékek alapján vagy pragmatikusan, a biztonság és a stabilitás fenntartásának követelményeinek szemmel tartásával. Mennyire történjen ez a partnernemzetek igényei alapján, vagy legyen-e egy „NATO-minimum”, amit mindenképpen promotálni kell. Képes-e a NATO egyáltalán egy olyan robusztus politikát kialakítani, ehhez megfelelő eszköz- és erőforrás-rendszert hozzárendelni (pl. a bizalmi alapok [Trust Fund] szélesítésével), amely nemcsak az egyes partnerországok biztonságára van pozitív hatással, de a tágabb régió stabilitását is tudja javítani.⁹

A stabilitás kivetítésének programját a *NATO varsói csúcstalálkozója* fogalmazta meg először átfogó módon. A találkozó nyilatkozatából,¹⁰ valamint más hivatalos NATO-forrásokból¹¹ „össze lehet rakni” azokat a feladatokat és tevékenységeket, amelyeket a NATO vezetése fontosnak tart a stabilitás kivetítése szempontjából a tágabb Közel-Keleten és Észak-Afrikában. A feladatok széles spektrumot fognak át a politikai feladatoktól kezdve az érintett ország biztonsági szektorának fejlesztésén keresztül a gyakorlati partnerségi együttműködésig, egészen a lehetséges tagságig. Az is látszik, hogy a koncepcióban *partnerségi és válságkezelési elemek keverednek, egy olyan kombinációt alkotnak, amely a nagy kiterjedésű déli régióban széles körben alkalmazható.*

A stabilitás kivetítési feladatainak egy önálló stratégiai programba való „összeszedése” nemcsak azért fontos, mert hozzásegíti a NATO-t a saját, bonyolult szervezetének (Központ, ügynökségek, hadászati és hadműveleti parancsnokságok, kiválósági központok, összekötő irodák stb.) jobb megszervezéséhez, hanem rávilágít azon területekre is, *ahol más nemzetközi partnerekkel* (EU, Öböl-menti Együttműködési Tanács, nemzetközi nem kormányzati szervezetek stb.) *együtt kell dolgozni.* Ilyen értelemben a koncepció ernyője alatt újra lehet gondolni a kooperatív biztonság és a válságkezelés feladatait, ki lehet alakítani egy olyan stratégiai „útmutatót”, amely jobban tudja koordinálni a katonai és a nem katonai tevékenységeket, valamint beavatkozásokat partnerállami és regionális szinten is.

PARTNERSÉG MINT A STABILITÁS KITERJESZTÉSÉNEK ESZKÖZE

A partnerség építése az első másfél évtizedben elsősorban a *Békepartnerség* program útján történt, amely fontos kooperatív „építőköve” volt a NATO egységes, szabad és békés Európa-víziójának elérése felé. A stabilitás megteremtése az első időszakban egy viszonylag homogén kelet-európai országcsoporthoz céltzott meg, amelynek tagjai egyformán akarták meghaladni a posztkommunista örökséget és akartak kedvezményezettjei lenni az euroatlanti integrációnak. Ráadásul a NATO és az Európai Unió bővítése egymással párhuzamosan működött/működik, ami felértékelte/felértékeli a transzatlanti tagság megszerzését.

Ezt látjuk ma Észak-Macedónia esetében is, hiszen a potenciális NATO-tagság közelíti az országot az EU-hoz is, növeli a csatlakozás esélyeit. Közép- és Kelet-Európa integrációja gyakorlatilag megvalósult, de a nemzetközi közösség előtt most is van egy újabb legitim cél:

⁹ Ian Hope (ed.): *Projecting Stability: Elixir or Snake Oil?* NDC Research Paper No. 01. 2–18. Dec 2018. NATO Defence College, Rome

¹⁰ Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8–9 July 2016. 09 July, 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (Letöltés időpontja: 2019. 01. 12.)

¹¹ Lásd a NATO (<https://www.nato.int/>) vagy a NATO Allied Command Transformation hivatalos honlapját (<https://www.act.nato.int/>).

a Nyugat-Balkán országainak a NATO-ba (amelyek ezt szeretnék), illetve az EU-ba történő felvétele 2025-ig.

Napjainkban azonban a NATO keleti és déli szomszédsága sokkal bonyolultabb, mint a hidegháború utáni „unipoláris” nemzetközi helyzet volt. A keleti szomszédságban Oroszország befolyásával kell megküzdeni, a déli szomszédságban viszont nagyhatalmi és regionális erőkkel, nemzeti mozgalmakkal, vallási versengésekkel, nemzetközi bűnözői hálózatokkal kell „lépést tartani”, amelyek vitatják és megkérdőjelezik a NATO által fenntartott multilaterális szabályalapú nemzetközi rendet. Ezért szükségszerűen vetődik fel a kérdés, hogy mi legyen a stabilitás kivetítésének célja, amely megfelelő vonzerőt jelenthet a Közel-Kelet és Észak-Afrika (Middle East and North Africa, MENA) országai számára.

Vannak persze közös célok, mint például a terrorizmus legyőzése, de ezek nem elégségesek a nagy átalakításokhoz, mint ahogyan ezt a 30 éves mediterrán dialógus vagy a 15 éves isztambuli együttműködési kezdeményezés tapasztalatai mutatják. A NATO-nak itt is „nagypolitikát” kell folytatnia, hiszen a térség regionális rendjét számos külső hatalom befolyásolja és kívánja uralni. Mivel a *bővítés* a MENA-térségben nem elegendő hívó szó, a békepartnerségi programban (Partnership for Peace, PfP) szerzett „nagykereskedelmi” mechanizmus elégtelen a déli biztonság kezelésében, a stabilitás fenntartásában. *A NATO részéről egy differenciáltabb partnerségi szakpolitikára van szükség, amely jobban alkalmazkodik az egyes országok igényeihez, a kétoldalú kapcsolatok fejlesztéséhez, de szem előtt tartja a regionális biztonság javításának érdekeit is.* Érdekalapú „befektetések” kellenek, amelyek együttműködésre ösztönzik a partnerországokat modern, rugalmas és képesség-alapú védelmi intézményrendszer létrehozásában. A sokféle segítség, a két- és többoldalú együttműködések, a legjobb megoldások (best practice) megoldások aztán elindíthatnak egy térségbeli partnerségi hálózatépítést. Fontos szempont, hogy a NATO-politikát és az egyes tagországok közötti térségi politikát is a lehetőségek szerint *harmonizálni* kell, mint ahogyan az EU-val és más nemzetközi szereplőkkel való koordináció is kulcsfontosságú ezen a téren.

A NATO történelmi okok miatt nem közkedvelt nemzetközi intézmény az arab világban.¹² A déli partnerségben nem találunk a „taggá váláshoz” hasonló motivációt, ezért át kell gondolni az egyes együttműködési formák, projektek és eszközök fenntarthatóságát. Az időtényező itt még fontosabb, mint a keleti országok esetében, hiszen az elsődleges átalakítások után *még sokáig támogatni kell* az adott projekteket, hogy a reformok beágyazódjanak a fogadó ország gondolkodásmódjába, intézményeibe, működési módjaiba és eljárásaiba, egész kultúrájába. Például nem elegendő csak a terrorizmus elleni harcra létrehozni a különleges erőket, meg kell tanítani a nemzeti hatóságokat az erők stratégiai és doktrinális alapú alkalmazására, a szükséges nemzeti oktatási és kiképzési intézmények működtetésére, a létrehozott erő, tudás és képesség fenntartására.

A stabilitás kivetítéséhez szükséges új típusú partnerépítés tehát – akárcsak a PfP – *hosszú távú projekt*, amelyhez célok mentén szerveződő hálózatokra, struktúrákra és erőforrásokra van szükség. Projektköltségvetéseket kell felállítani NATO-, nemzetközi és nemzeti alapon, aktivizálni kell a témába bevonható kiválósági központokat, partnerségi oktatási és kiképzési intézményeket. Persze végső soron nem lehet lemondani arról sem, hogy esetleg a déli térségben is lesznek olyan államok, amelyek NATO-tagországok szeretnének lenni, vagy megkülönböztetett partnerségre törekednek a Szövetséggel.

¹² Mustafa Alani: Arab perspectives on NATO. NATO Review, 2005. <https://www.nato.int/docu/review/2005/Middle-East/Arab-Perspectives-NATO/EN/index.htm> (Letöltés időpontja: 2018. 10. 16.)

Az általános partnerségi kapcsolatok fejlesztésén kívül a jövőben is szükség lesz a *békefenntartási és válságkezelési know-how-ra*, amit a NATO a Balkánon, Afganisztánban vagy Irakban szerzett. Ezek azonban többségében konfliktus alatti együttműködésre vonatkoztak, ma pedig inkább konfliktust megelőző típusú, stabilizációs és kapacitásépítő tevékenységekre van szükség. A *tanácsadás, támogatás és mentorálás* területén sok évtizedes jártasságra tett szert a NATO, amit most békeidőszaki védelmi és intézményi reformok megvalósítására, a képességek fejlesztésére és az együttműködési képesség elérésére fordíthat.

A szaktudás nagy részét azonban olyan országokban szerezték, amelyek valamilyen módon érdekeltek voltak a változásban: vagy békét, biztonságot és stabilitást szerettek volna, vagy éppen a Szövetség tagjai szerettek volna lenni. Az új helyzetben azonban a NATO-nak olyan szereplőkkel is együtt kell működni, amelyeknek nem mindenáron szeretnének transzatlanti segítséget (pl. Líbia). Bár az arab tavasz (2011) eseményei óta a NATO folyamatosan erősíti a térségi tevékenységét, a tapasztalatok azt mutatják, hogy egyre inkább új módszerekre és megoldásokra (interoperabilitási platformok, képzési és oktatási lehetőségek, védelmi intézmények építése, biztonsági kapacitások növelése) van szükség. Ezért a legutóbbi két csúcstalálkozón (Varsó 2016, Brüsszel 2018) a NATO vezetése már *kiegyensúlyozott figyelmet* fordított a déli stratégiai irány tágabb közel-keleti és észak-afrikai területi elágazódásaira is.

A DÉLI STRATÉGIAI IRÁNY KIALAKULÁSA

A 2014 utáni NATO-találkozókön elsősorban a déli tagországok sürgették a NATO vezetését, hogy a tágabb Közel-Kelet és Afrika felől érkező veszélyekkel is a keleti fenyegetéssel „egyenrangúan” foglalkozzanak. A keleti stratégiai irány viszonylag homogén biztonsági kihívásaival szemben a délről jövő kockázatok *bonyolultabb problémát* jelentenek, hiszen nincsen egy jól beazonosítható ellenség, nem lehet terroristákkal, embercsempészekkel vagy nemzetközi bűnözőkkel tárgyalni.

A földrajzilag is erősen tagolt régió (1. ábra) *hibrid fenyegetéseket* jelent az észak-atlanti közösség számára. NATO-felfogás szerint hibrid fenyegetést jelenthet bármely jelenlegi vagy potenciális szemben álló fél – állami, nem állami vagy terrorista szervezet –, amely céljai elérése érdekében bizonyítottan vagy valószínűsíthetően képes *egyidejűleg hagyományos és nem hagyományos eszközöket adaptívan* alkalmazni.¹³ De nemcsak a hibrid jelleg miatt nehezebb a *déli stratégiai irány* (NATO Strategic Direction – South) sokrétű fenyegetéseinek kommunikációja, hanem azért is, mert – ellentétben a kelettel – többféle és másfajta válaszra van szükség a helyzet kezelésére. Bár a NATO vezetői¹⁴ többször beszéltek a szövetségi határokon túli biztonság fontosságáról, az egyes témák és döntések a varsói csúcsig nem álltak össze egységes egészé. A *terrorizmus elleni harc, a migráció, a hibrid fenyegetések* miatt számos tagország (így Magyarország is) arra ösztönözte a NATO-t, hogy foglalkozzon Dél-Európa védelmi kérdéseivel is, ha már a szervezet a 360 fokos biztonságpolitikai megközelítést vallja magáénak.

¹³ NATO Military Working Group. Strategic Planning and Concepts 2011. <http://www.natolibguides.info/hybridwarfare> (Letöltés időpontja: 2018. 12. 12.)

¹⁴ Alexander Vershbow: Strong on Values, Strong on Defence. NATO's role in Projecting Stability to the East and South. London, 23 May 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_131446.htm (Letöltés időpontja: 2018. 04. 02.)

1. ábra A déli stratégiai irány (NSD-S)¹⁵

A biztonság kivetítése feladatkörbe ezért a Szövetség összeszedett minden olyan teendőt, amely összefüggésben van a déli stratégiai iránnyal. Ide sorolhatjuk a bővítést, az EU-val aláírt közös nyilatkozatot, a két- és többoldalú megállapodásokat (Törökország, Ukrajna, Grúzia, Moldova), a Balkánon, Afganisztánban, Irakban, a Földközi-tengeren és az Ádeni-öbölben folytatott műveleteket és missziókat, az ISIS ellen küzdő koalíció támogatását, a rakétavédelem kérdéseit, a kibervédelmet és az EU tengeri határainak védelmét. Jelen időszakban a NATO nagy jelentőséget tulajdonít a *gyengén működő államok* (Afganisztán, Irak, Szíria) *segítésének*, amely az afgán modell alapján a *kiképzésre, a segítségnyújtásra és a tanácsadásra* terjed ki. Ebbe a tevékenységbe a Szövetség bevonja a térségi partnerállamokat (Jordánia, Kuvait, Tunézia), fejleszti kapcsolatait a közel-keleti és az észak-afrikai országokkal is.

A déli irány megerősödésének egyik leglátványosabb eleme az EU-val aláírt közös nyilatkozat volt a varsói csúcson, amely közvetlenül demonstrálta a NATO európai biztonság irányába történő elmozdulását. Bár az intézményes keretek a két nemzetközi szervezet között már 15 évvel ezelőtt kialakultak,¹⁶ 22 ország mindkét nemzetközi szervezetnek tagja,

¹⁵ <https://www.thesouthernhub.org> (Letöltés időpontja: 2018. 10. 16.) alapján. Szerk.: Zrínyi Kiadó.

¹⁶ A két szervezet közötti együttműködés 2002-ben emelkedett stratégiai partnerségi szintre. 2003-ban aláírták a Berlin+ egyezményt, amely lehetőséget adott az EU-tagországoknak NATO-erők és -eszközök felhasználására műveleteikben, létrehozták a közös képességfejlesztési munkacsoportot (NATO-EU Capability Group). 2003-ban kezdődött a szervezetszerű együttműködés a műveletekben is. 2005-ben mindkét szervezetnél katonai összekötő csoportokat hoztak létre, 2009-től közös válságkezelési gyakorlatokat rendeznek.

a politikai, stratégiai és szakpolitikai együttműködés azonban távolról sem volt felhőtlen. A keleti és a déli fenyegetés hibrid jellege azonban egyaránt jobb együttműködésre sarkallta a két szervezet vezetőit, akik úgy gondolták, hogy megérett a helyzet a partneri kapcsolatok új minőségi szintre emeléséhez. Az Égei-tengeren ezt az érzést erősíti a NATO-flotta tevékenysége, amely sikeresen támogatja az EU Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) és az érintett tagországok parti őrségeinek munkáját felderítési információkkal, nemzetközi jelenléttel. A régi együttműködési célokat (teljes jogú partnerség, gyakorlati együttműködés erősítése a válságkezelésben, a politikai konzultációk erősítése, teljes kooperáció a képességfejlesztésben) az új biztonsági helyzetnek megfelelő újakra cserélték le. „Egy erősebb NATO és egy erősebb EU együtt erősebbek lesznek, jobb biztonságot tudnak nyújtani Európában és a határokon túl.”¹⁷

A stabilitás kivételének programja (2016–)

- Új együttműködés az EU-val
- Partnerségi együttműködés
- Regionális biztonságot stabilizáló műveletek és missziók
- ISIS elleni globális koalíció támogatása
- BMD és az AGS fejlesztése
- Kibervédelem és az ellenálló képesség erősítése

Forrás: Warsaw Declaration (2016)

Az új stratégiai célokat a hibrid fenyegetés elleni közös harc, a tengeri együttműködés javítása, a tömeges migráció elleni közös fellépés, a kiberbiztonság erősítése, koherens, komplementer és interoperábilis védelmi képességfejlesztés képezi. Erősíteni akarják a két szervezet és az Amerikai Egyesült Államok közötti hadiipari együttműködést, a közös kutatást, fejlesztést és innovációt. A megállapodást a brüsszeli csúcstovábbfejlesztette és újabb területekre terjesztette ki (pl. katonai mobilitás, terrorizmus elleni harc, ellenálló képesség javítása, nők erőteljesebb bevonása a béke és biztonság programjába).¹⁸ A partnerség kivételét szolgálta *Montenegró felvétele*, Észak-Macedónia meghívása a NATO tagjai sorába 2018-ban, Ukrajna további támogatása, illetve Grúzia tagsági felkészülésének segítése. A közép-ázsiai Afganisztán továbbra is a NATO prioritási listáján szerepel, a NATO vezetők megegyeztek az afganisztáni szerepvállalás (Resolute Support Mission, RSM) meghosszabbításában, döntöttek a finanszírozás 2024-ig történő meghosszabbításáról. A brüsszeli csúcson határoztak az iraki kiképzési misszió indításáról is.

A déli fenyegetések elleni harc legnagyobb újdonsága az volt, hogy a NAC feladatot „talált” a NATO-nak az Iszlám Állam, a szíriai válság, Líbia segítése, a terrorizmus elleni harc és a migrációs nyomás kezelése ellen. A NATO az AWACS felderítőgépek alkalmazásával közvetlenül megkezdte az Amerikai Egyesült Államok vezette globális koalíció harcának támogatását az Iszlám Állam ellen. A térség stabilitásához a Szövetség elsősorban kiképzési feladatok nyújtásával (főleg Irak számára) járul hozzá. *A szervezet folytatja intézményi terjeszkedését a MENA-térségben.* A jordániai békeművelési kiképzőközpont (Ammán, 2016) után 2017-ben megnyitott egy új NATO együttműködési központot Kuvaitban (2017). A földközi-tengeri művelet (Operation Active Endeavour, OAE, Aktív elkötelezettség) átalakításával a Szövetség *egy új haditengerészeti műveletet indított „Tengeri Őr”* elnevezéssel (Operation Sea Guardian, OSG), amely már közvetlen szerepet vállal az embercsempészek

¹⁷ Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, 8 July, 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm (Letöltés időpontja: 2019. 01. 12.)

¹⁸ EU-NATO Joint Declaration. Brussels, 10. July 2018. https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 01. 12.)

elleni harcban, a migráció elleni tengeri határok védelmében. A NATO haditengerészeti erői együttműködnek az EUNAVFOR MED Sophia művelettel, amelynek feladatkörét – az embercsempészek elleni harc mellett – az Európa Tanács kibővítette a líbiai parti őrség és haditengerészet kiképzésével, valamint az ENSZ-fegyverembargó végrehajtásának segítségével a líbiai partokhoz közeli vizeken. Ezzel párhuzamosan pedig 2016 végén beszüntették a Tengeri Pajzs (Operation Ocean Shield, OOS) műveletet a kalózkodás ellen.

A varsói csúcstárgyalta a *NATO hadszíntéri rakétavédelmi rendszere* (Ballistic Missile Defence, BMD) fejlesztésének helyzetét, valamint jóváhagyta az *elsődleges műveleti készenlét elérését*. A BMD-határozatot – akárcsak a NATO szárazföldi erői előretolt jelenlétét – Oroszország hevesen ellenezte, arra hivatkozással, hogy még a lisszaboni csúcson (2010) közös fejlesztésben állapodtak meg a NATO–Oroszország Tanács (NATO–Russia Council, NRC) ülésén. A nézetkülönbségek és a megromlott politikai kapcsolatok miatt azonban az együttműködés nemcsak elmaradt, hanem Moszkva azzal vádolja Brüsszelt, hogy a ballisztikus rakétavédelmi rendszert nem Irán (okafogyottá vált), hanem Oroszország ellen fejleszti, amivel felborítja a kialakult erőegyensúlyt. Különösen heves orosz reakciók voltak az elfogórakéták romániai és (majdani) lengyelországi szárazföldi telepítése ellen.¹⁹ A Szövetség annyira nem oroszellenes kérdésnek látja a rakétavédelmet, hogy a témakört a csúcstalálkozó *a hibrid déli fenyegetések elleni intézkedések* közé sorolta be.

Jelenleg a NATO-BMD rendszere nemzeti hozzájárulásokra alapozva épül, de a vezetését 2016. júliustól már a NATO Légierő Komponensparancsnokságon (Ramstein, Németország) működő *műveleti központ* látja el. A BMD elemei ma a következők: amerikai radar (Íncirlik, Törökország), szárazföldi Aegis rakétavédelmi bázis Romániában (Deveselu, 2016. május 12-től működőképes),²⁰ illetve Lengyelországban (Radzikovo, 2020-ra lesz kész), továbbá négy Aegis rakétavédelmi rombolóhajó Spanyolországban (Rota). Más tagországok is tervezik a hozzájárulást közvetlen védelem, illetve új eszközök (radarok, Aegis-hajók) fejlesztésével (Hollandia, Dánia és Egyesült Királyság). A *teljes rendszer készenlétét 2023-ra tervezi* a Szövetség, amely Grönland–Azori-szigetek mélységi vonaláig védi majd Nyugat-Európát az ellenséges szándékú ballisztikus rakéták ellen.

Hasonlóképpen a déli fenyegetésekhez kapcsolódó témakör *a közös hírszerzési és felderítőrendszer* (Joint Intelligence and Surveillance and Reconnaissance, JISR) továbbfejlesztése, miután a JISR 2016. februárban elérte az elsődleges készenlétet. A hírszerzés fontossága miatt 2017-ben létrehoztak *egy önálló hírszerzési és biztonsági divíziót* a brüsszeli központban *egy új szakmai főtitkárhelyettesi pozíció felállításával*. *Ügyszintén határoztak a NATO földfelszíni felderítőrendszer* (Alliance Ground Surveillance, AGS) munkálatainak felgyorsításáról. Az AGS ötlete 1992-ből származik, a koncepció küzdelmes utat tett meg, mire a NAC döntött a chicagói csúcson a JISR létrehozásáról.²¹

Azóta a végrehajtás felgyorsult, 2015-ben aktiválták az AGS-nek helyet adó bázist Sigonellában (Szicília), az első tesztrepülések 2015. decemberben megkezdődtek. Az AGS légi komponensét 15 ország által vásárolt 5 db RQ–4B Global Hawk pilóta nélküli repülő-

¹⁹ US activates Romanian missile defence site, angering Russia. Reuters, May 12, 2016. <http://www.reuters.com/article/us-nato-shield-idUSKCN0Y30JX> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 15.)

²⁰ Key Missile defence site declared operational. 12 May 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_130721.htm?selectedLocale=en (Letöltés időpontja: 2018. 04. 15.)

²¹ Balogh Péter: A szövetségi felderítő rendszer korszerűsítése, avagy néhány gondolat a NATO földfelszíni felderítő rendszerének megteremtéséről. Felderítő Szemle, XI. évfolyam, 3–4. szám. 2013. február. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2012-3-4.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 15.)

gép képezi (egy eszköz 103 000 km² területet tud „letapogatni” és nagy felbontású képeket továbbítani), amelyhez még más, nemzeti felajánlású (Franciaország, Egyesült Királyság) repülőgépek fognak csatlakozni. Az 1,4 milliárd USD értékű üzletet a NATO erre a célra szakosított ügynöksége (NAGSMA) vezeti, a gyártást egy szövetségi ipari konzorcium végzi (az amerikai Northrop Grumman, a német Airbus Defence and Space, az olasz Selex ES és a norvég Kongsberg). Az első repülőgép már működőképes, folynak a rendszerbe állítási munkálatok. Az AGS földi elemét képező állomásokat összekapcsolják a NATO híradó-informatikai vezetési és felderítőeszközeivel, parancsnokságaival, továbbá a nemzeti hírszerző és felderítőelemeivel. Sigonella fogadja be a rendszer technikai, kommunikációs támogató elemeit is. 2019. januárban a NATO és az Airbus aláírta a szolgáltatási keretszerződést a rendszer integrált szárazföldi elemeire.²² Az AGS 2019 végére éri el teljes működőképességét. A rendszer működési költségeiben a tagországok közösen osztoznak, függetlenül attól, hogy részt vettek-e a beszerzésben, vagy sem.

A déli fenyegetések kezelésében *fontos szerepet játszik Törökország*, amelynek légvédelmi támogatását a NATO 2013. januártól végzi. A török légtér megbízható védelme érdekében a tagországok rotációs alapon biztosítanak légvédelmi megerősítést Ankarának. Jelenleg *Spanyolország és Olaszország* az „Aktív kerítés” művelet (Active Fence Operation) keretében állomásoztat egy-egy légvédelmi üteget (a spanyolok Patriot, az olaszok ASTER komplexumot, mintegy 150-150 fővel) közel a szíriai határhoz, a NATO Légvédelmi Parancsnoksága (Ramstein) irányítása alatt.²³ Törökország szerepe azonban jóval fontosabb ennél az „ideiglenes” megerősítésnél, hiszen az ország területén mintegy 2700 fős amerikai erő (F-22A vadászrepülő-egységek, KC-10A légi utántöltő repülőgépek, felderítőeszközök, Predator pilóta nélküli repülőgépek, különleges erők) tartózkodik, használja az Iszlám Állam elleni légitámaszpontot, illetve rendelkezik egy-egy támogató bázissal Izmirben és Ankarában. De török területen (Kürecik) működik a hadszíntéri légvédelmi rendszer AN/TPY típusú radarállomása is.²⁴ Nagy kérdés, hogyan változik a Törökország és az Amerikai Egyesült Államok, illetve Törökország és a NATO kapcsolata, ha a szövetségesek ellenkezése ellenére Ankara mégis megvásárolja az orosz Sz-400 légvédelmi rakétarendszert 2019-ben.²⁵ Törökország további eltávolodása a szövetségesektől új helyzetet teremtené a Közel-Keleten.

A stabilitás kivetítésének feladatai között egyre inkább önállóan jelenik meg a *kibervédelem* és a *reziliencia* kérdésköre, ami miatt ezeket a problémákat önállóan tárgyalják. A kibervédelem problematikáját a Szövetség vezetői nemcsak NATO-keretben, de az EU vezetőivel együttműködésben is vizsgálják. A közelmúltban elfogadott új európai globális biztonsági stratégia külön fejezetben foglalkozik korunk egyre nagyobb problémává

²² NATO AGS - Step Into the New Phase. NATO Alliance Ground Surveillance Management Agency, 2/12/2019. [https://www.nagsma.nato.int/NewsRoom/Pages/NATO-Alliance-Ground-Surveillance-\(NATO-AGS\)---Step-Into-The-Next-Phase.aspx](https://www.nagsma.nato.int/NewsRoom/Pages/NATO-Alliance-Ground-Surveillance-(NATO-AGS)---Step-Into-The-Next-Phase.aspx) (Letöltés időpontja: 2019. 02. 15.)

²³ Augmentation of Turkey's Air Defence. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_06/20160613_1606-factsheet-patriot-en.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 04. 15.)

²⁴ The Military Balance, North America, Chapter 3. 36. Taylor & Francis, London, 2018.

²⁵ Despite U.S. Threats, Turkey to Purchase Russia's S-400 Missile System. Haaretz, Feb 14, 2019. <https://www.haaretz.com/middle-east-news/turkey/turkey-to-purchase-russia-s-s-400-missile-system-lawmaker-says-1.6936836> (Letöltés időpontja: 2019. 02. 15.)

vált fenyegetésével.²⁶ Ha ehhez hozzáteszük, hogy 2016. márciusban az EBESZ is további bizalom- és biztonságerősítő szabályokat hagyott jóvá²⁷ az információs technológia használatával kapcsolatban, akkor jól kirajzolódik a nemzetközi szervezetek koordinált erőfeszítése a kiberfenyegetések ellen. A kiberhadviselés nem kinetikus, rendkívül változékony, nem lehet előre jelezni, ugyanakkor nehezen értelmezhető és megszüntethető jelenség.

A NATO számítógépes hálózatát 200 millió incidens éri naponta, amiből havonta mintegy 200 tekinthető komoly behatolási kísérletnek.²⁸ A Szövetség a walesi csúcson már arról határozott, hogy kiberháború esetén is életbe lehet léptetni az 5. cikkelyt, a varsói találkozó döntése pedig a *kiberteret műveleti térré nyilvánította*. Ez a döntés azonban nem jelenti azt, hogy a NATO kiber-szakpolitikai védelmi jellege megváltozik, annak ellenére, hogy a szakértők hangsúlyozzák ennek az álláspontnak a meghaladását. A NATO Kibervédelmi Kiválósági Központja véleménye szerint nem elegendő csak a védekezésre összpontosítani, olyan offenzív képességekkel is rendelkezni kell, amelyek lehetővé teszik a fenyegetésekkel arányos válaszáradást a kibertérben is.²⁹ A 2018. októberi védelmi miniszteri ülésen több ország (USA, GBR, FRA, DNK) már fel is ajánlotta a NATO-nak a támadó kiberfegyvereit, de ezek alkalmazásának részletei még nem világosak.³⁰

A NATO informatikai rendszereinek védelmére az elmúlt években számos szövetségi intézkedés született. Különösen fontos feladatnak tartja a szervezet a *krimi és az ukrainai események, valamint az Iszlám Állam elleni harc kapcsán szerzett kibertapasztalatok* feldolgozását, katonai és civil eszközök kombinált lehetőségeinek vizsgálatát, az információk megosztását. A varsói csúcson elfogadott egy *kibervédelmi tervet*, amely tagállami kötelezettségvállalásokból, közös fejlesztésekből, a szövetségi és a nemzeti kibervédelmi rendszerek összekapcsolásából áll. A kibervédelmi „ígéret” (Cyber Defence Pledge) *hét területet* ölel fel: (1) a legszélesebb képességfejlesztést; (2) a szükséges erőforrások biztosítását; (3) a nemzetközi együttműködés javítását; (4) a kiberfenyegetésekkel kapcsolatos tudásszint emelését; (5) a „kiberhigiénia” megerősítését; (6) a kiképzés és oktatás fejlesztését; valamint (7) a már vállalt kötelezettségek sürgős teljesítését.³¹ Világos az is, hogy a sikerhez nemzetközi együttműködésre, kormányzati, ipari és a tudományos szféra közötti kooperációra van szükség, amelyet a NATO az ipari kibertársasági (NATO Industry Cyber Partnership) program segítségével akar elérni. Emellett a Szövetség 2016. februárban az EU-val is tető alá hozott egy kibervédelmi technikai megállapodást, amely rendkívül fontos a két szervezet és a tagországok közötti megállapodáshoz.

²⁶ Molnár Anna: Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája. SVKK Elemzések 2016. 9. <http://netk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/strategiai-vedelmi-kutatokozpont/publikaciok/elemezsek> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 16.)

²⁷ OSCE Expands its List on Confidence Building Measures for Cyber Space: Common Ground on Critical Infrastructure Protection. 04 April 2016. <https://ccdcoe.org/osce-expands-its-list-confidence-building-measures-cyberspace-common-ground-critical-infrastructure.html> (Letöltés időpontja: 2016. 07. 30.)

²⁸ Jamie Shea: Resilience: a core element of collective defence. NATO Review, 3. 30/03/2016. <http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/nato-defence-cyber-resilience/EN/index.htm> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 16.)

²⁹ Matthijs Veenendaal – Kadri Kaska – Pascal Brayetto: Is NATO Ready to Cross the Rubicon on Cyber Defence? NATO Cooperative Cyber Defence Center of Excellence, Cyber Policy Brief, Tallin, June 2016. <https://ccdcoe.org/multimedia/nato-ready-cross-rubicon-cyber-defence.html> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 16.)

³⁰ Meetings of NATO Defence Ministers. NATO HQ, Brussels, Belgium, 03 Oct. 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_158610.htm (Letöltés időpontja: 2018. 10. 07.)

³¹ Cyber Defence Pledge, 08. July 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133177.htm?selectedLocale=en (Letöltés időpontja: 2018. 04. 10.)

A kiberbiztonsággal összefüggésben a varsói csúcstalálkozó egy újabb fogalmat (resilience) hozott be a NATO-terminológiába, amit magyarul ellenálló képességnek lehet fordítani. *A resilience latin eredetű kifejezés, amely gyors helyreállító képességet, illetve anyagi erőt jelent, olyan rugalmasságot biztosít, amely lehetővé teszi a felépülést, az eredeti állapot vagy pozíció létrehozását nehéz helyzetekből, a veszteségek, a túlterheltség, a kedvezőtlen változások vagy a balszerencse ellenére.*³² A rezilienciát a NATO-szakirodalom a kollektív védelem fontos elemének tartja,³³ amelynek erősítése minden fenyegetés (hibrid, kiber, CBRN, terrorista, hagyományos) szempontjából fontos. Ezt az anketon elfogadott nyilatkozat³⁴ is hangsúlyozza: „a reziliencia a hiteles elrettentés és védelem, valamint a szövetségi feladatok hatékony végrehajtásának meghatározó alapja”. Emellett a NATO azt is kijelentette, hogy folytatja az *ellenálló képesség javítását* a fenyegetések teljes spektrumában. Ennek fényében fogadták el a civilek védelmével kapcsolatos szakpolitikát,³⁵ amely a polgári személyek fokozott védelmét célozza NATO-műveletekben, -missziókban és -tevékenységekben. A dokumentum aláhúzza, hogy a feladatokat – mint a reziliencia esetében is – csak nemzetközi együttműködésben és az átfogó megközelítés elvének alkalmazásával lehet megoldani. Az ellenálló képesség fejlesztése fontos része a *NATO hosszú távú adaptációjának*, amit a Szövetség elsősorban az EU-val kíván megvalósítani. A reziliencia *egyik alkotóeleme a kibervédelem*, de ki kell terjednie a tömegpusztító fegyverek elleni védelemre és a kelet-európai NATO-tagok orosz technikai függőségének csökkentésére is. *Az ellenálló képesség fejlesztése elsősorban nemzeti feladat*, különösen a civil felkészültség vonatkozásában.

Az ellenálló képesség napirendre tűzése az elrettentés és védelem programjának fontos következménye, hiszen biztosítani kell a NATO katonai erői alkalmazásának működési feltételrendszerét. A hidegháború időszakában ez a „*hadszíntéri előkészítés*” részeként zajlott Keleten és Nyugaton egyaránt, többségében állami keretekben. A civil infrastruktúra, a termelőképeség, a tartalékok felhalmozása a katonai követelmények figyelembevételével történt. A közlekedési (vasúti hálózat, autópályák, kikötők, repülőterek) hálózat, az egészségügyi rendszer (kórházak, egészségügyi kiürítő kapacitások, betegelhelyezési lehetőségek), az energiahálózat, az anyagi készletek, a haditechnikai javítóüzemek, a szállítóképeségek szervezése része volt az országok felkészülésének a háborúra.

Ma azonban a NATO-erők utánpótlásának döntő része a civil magánszférától függ: a központi logisztikai források 90%-át magánvállalatok biztosítják, 75%-a pedig a befogadó nemzeti támogatás keretén belül jut el a csapatokhoz. A légi közlekedés, a távközlés, a hír-

A reziliencia követelményei

- A kormányzati és a kritikus infrastruktúra-szolgáltatások garantált működése
- Az energiaellátás biztonsága
- Ellenőrizetlen tömegmozgások kezelésének képessége
- Az élelmezési és vízellátás biztonsága
- A tömeges sérülések kezelésének képessége
- A hírközlési rendszerek ellenálló képessége
- A közlekedési rendszer ellenálló képessége

Forrás: Shea 2016

³² <http://www.merriam-webster.com/dictionary/resilience> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 17.)

³³ Shea: i. m.

³⁴ Commitment to enhance resilience. 08 July, 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm?selectedLocale=en (Letöltés időpontja: 2018. 04. 18.)

³⁵ NATO Policy for the Protection of Civilians. 09 July, 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133945.htm?selectedLocale=en (Letöltés időpontja: 2018. 04. 18.)

adó- és informatikai szolgáltatások, az IT-rendszerek pedig szinte kizárólagosan a *privát gazdasági szférától függnék*. Kétségtelen tény, hogy a privatizáció, a globalizáció, a gazdasági működés profitabilitása miatt a *társadalmi-gazdasági rendszerek sérülékenysége nőtt, a reziliencia csökkent*. A keleti előretolt jelenléttel ezeket a feladatokat is újra kell szervezni, biztosítani kell (különösen a veszélyeztetett országokban) a NATO-erők működésének teljes körű feltételeit.

Mindenekelőtt lehetővé kell tenni, hogy a NATO reagáló erőit a készenléti időknek megfelelően előre tudják mozgatni, a befogadó állam pedig a szükséges szolgáltatásokat, támogatást, a nemzeti hatóságokkal való együttműködést biztosítani tudja. Ebben a feladatban lesz nagy szerepe a keleti szárnyországokban 2016-ban felállított *integrációs vezetési elemeknek* (NATO Force Integration Unit, NFIU), amelyek szervezni fogják a NATO beérkező gyorsreagáló erői és a követő erők fogadását, állomásoztatását és további mozgatását (Reception, Staging and Onward Movement, RSOM).

A másik feladatkör az ellenálló képesség fokozását célozza, hogy a NATO fegyveres erői és a nemzeti hatóságok a hibrid fenyegetés körülményei között, az ellenség zavarása vagy csapásai ellenére is *képesek legyenek tevékenykedni*, a negatív hatásokat csökkenteni, illetve a működőképességet helyreállítani. Bár a reziliencia alapvetően nemzeti hatáskörben biztosítandó követelmény, az ellenálló képesség feltételeinek biztosításához a Szövetségnek is hozzá kell járulnia. A NATO azonban hamar felismerte, hogy a stratégiai mobilitás infrastrukturális feltételeinek megoldásához szükség lesz az EU-ra is. A reziliencia kiépítése hosszú távú feladat, amelyben szükség lesz a NATO, az EU és a tagállamok közötti hatékony együttműködésre.

A BIZTONSÁG JAVÍTÁSA A DÉLI RÉGIÓBAN

A varsói találkozó után a NATO folytatta erőfeszítéseit, hogy a déli régióban végzett sokirányú tevékenysége valamiféleképpen összeálljon egységes stratégiává és cselekvési programmá. A brüsszeli csúcstalálkozó (2018) hangsúlyozta ennek a felismerésnek a fontosságát: „A Szövetség a stabilitás kivetítésével és a biztonság területen kívüli növelésével hozzájárul a NATO általános biztonságához is.”

Ezért a NATO összeállított egy *Déli Csomag* (Package on the South) című intézkedési tervet, amelyben a déli-délkeleti stratégiai iránnyal kapcsolatos biztonsági helyzetre reagál. Ide sorolhatjuk a bővítést (a NATO meghívta Macedóniát a csatlakozási tárgyalások megkezdésére), az együttműködést az EU-val, a két- és többoldalú megállapodásokat (Finnország, Svédország, Grúzia, Ukrajna, Moldova). A csomagnak fontos részét képezik a Balkánon (Koszovó Force, KFOR), Afganisztánban (Resolute Support Mission, RSM) és a Földközi-tengeren (Operation Sea Guardian, OSG) folytatott műveletek és missziók, az Iszlám Állam ellen küzdő koalíció támogatása, a rakéta- és a kibervédelem. A NATO továbbra is nagy figyelmet fordít a *gyengén működő államok* (Afganisztán, Irak) *segítésére*, ami főleg a kiképzésre, a segítségnyújtásra és a tanácsadásra terjed ki.

A NATO a brüsszeli csúcson *megerősítette a bővítési politikáját*, a „nyitott ajtók” partnerségi irányelv szellemében egy újabb nyugat-balkáni ország tagsági belépését teszi lehetővé, amennyiben a politikai feltételek megteremtődnek. Montenegró 2017. évi tagfelvétele után a NATO *meghívta* a szkopjei kormányt a bővítési tárgyalások megkezdésére. Macedónia már a 2008-as bukaresti csúcstalálkozó óta szerepel a meghívottak listáján, de Görögország a csatlakozást a két ország között folyó névvita miatt obstruálta. Athén az ország 1991-es függetlenné válás óta kifogásolta, hogy az a Macedón Köztársaság nevet

A déli csomag elemei

- Bővítési tárgyalások Szkopjével
- RSM megerősítése
- Új kiképzési misszió Irakban
- Kibervédelmi Műveleti Központ felállítása
- Hibrid támadás elleni szakértői csoportok létrehozása
- Déli regionális információs központ (Hub) működőképessége

Forrás: Brussels Summit Declaration (2018)

vette fel. A görögök politikai érzékenysége abból fakad, hogy Görögország északi tartományát (ahol jelentős macedón kisebbség él) Makedóniának hívják, és attól féltek, hogy a macedónok területi követelésekkel állnak elő. Az elmúlt egy évben a macedón és a görög politikának sikerült megoldani a névvitát, és a délszláv országot 2019. február 14-től – a módosított alkotmány hatályba lépésétől – hivatalosan Észak-Macedón Köztársaságnak nevezik. A balkáni ország azonban nemcsak Görögországgal rendezte politikai kapcsolatait, hanem barátsági és együttműködési szerződést kötött Bulgáriával is. A NATO-meghívás javítja Szkopje uniós aspirá-

cióit, mert a csatlakozási tárgyalások az Európai Bizottsággal már 2019 júniusában megkezdődhetnek.³⁶ Miután február elején aláírták a csatlakozási jegyzőkönyvet, megkezdődött a ratifikációs folyamat. Ha sikerül a tagállamoknak ezt ebben az évben végigvinni, akkor még 2019-ben, a NATO születésének 70. évfordulója évében Észak-Macedónia a *Szövetség 30. tagállama lehet*. Az euroatlanti integráció elősegíti az országban a demokratikus fejlődést, a reformokat, a jogállamiság tiszteletben tartását, javítja a Nyugat-Balkán, és így az egész transzatlanti Szövetség biztonságát.³⁷ Emellett bátorítja azokat a partnereket, amelyek csatlakozni kívánnak a NATO-hoz, hogy folytassák tovább a felkészülésüket, feleljenek meg a tagság politikai és katonai követelményeinek.

A 2018. évi brüsszeli tanácskozáson arról is határoztak, hogy 2024-ig kiterjesztik az afgán biztonsági erők pénzügyi támogatását,³⁸ a Szövetség pedig tovább erősíti jelenlétét az *Eltökélt Támogatás Misszió (RSM)* keretében a közép-ázsiai országban. Az országban a biztonsági helyzet nagyon törékeny, Kabulban rendszereznek a merényletek, az ország területének és lakosságának mintegy 60%-a van központi ellenőrzés alatt. A 313 ezer fős létszámú afgán biztonsági erők (hadsereg, rendőrség, titkosszolgálatok) éves veszteségei meghaladják egy kisebb ország hadseregének a számát.³⁹ A 2017-ben meghirdetett új amerikai afganisztáni stratégia óta – az Amerikai Egyesült Államok mellett – a többi NATO-tagállam is fokozta jelenlétét, dinamikusan nő a szövetségi erők jelenléte a Hindukus országában. Jelenleg 39 NATO-tagállam és partnerország – nemrégiben csatlakozott Katar és az Egyesült Arab Emírátsok – 16 ezer fővel vesz részt a kiképzést, tanácsadást és segítséget nyújtó nem fegyveres misszióban.

³⁶ Elkezdődött Macedónia uniós csatlakozásának előkészítése. 2017. július 17. <https://zoom.hu/hir/2018/07/17/elkezdodott-macedonia-unios-csatlakozasanak-elokeszitese/> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 19.)

³⁷ Németh Bence – Orosz Anna: A „nyitott kapuk politikája” újratöltve. NATO-bővítés a Nyugat-Balkánon mint a feltartóztatás eszköze. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Elemzések különszám, 2017. május 15. http://kki.hu/assets/upload/11_-_Nemeth_Bence__Orosz_Anna.pdf (Letöltés időpontja: 2017. 09. 20.)

³⁸ Csak az Amerikai Egyesült Államok 2002-től 2018-ig 78,2 milliárd dollárral támogatta az afgán erők felkészítését. SIGAR's (Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction) Report to the United States Congress. April 30, 2018. 85. <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-04-30qr-section3-security.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 21.)

³⁹ 2016-ban 7000 katona és rendőr halt meg, további 12 000 pedig megsebesült. 2017-ben a biztonsági erők létszáma 300 ezer fő alá esett. Afghan security forces „shrinks sharply” – US watchdog. BBC News, 1 May, 2018. <https://www.bbc.com/news/world-asia-43961408> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 20.)

A misszió sikerességére azonban komoly hatást gyakorolhat Donald Trump elnök decemberi bejelentése, hogy 7000 fő kivonásával felére csökkenti az Afganisztánban szolgáló amerikai katonák számát. Jelenleg – mint ahogyan a NATO februári védelmi miniszteri értekezlete is mutatta – teljes bizonytalanság van a szövetségesek körében, hiszen decemberben még az RSM megerősítéséről döntöttek a külügyminiszterek. A tavaly novemberben tartott parlamenti választásoknak még nincs végső eredménye, ugyanakkor sikeresen zajlanak az afgánközi tárgyalások, a február elején tartott moszkvai Afganisztán-konferencia sikeresen zárult.⁴⁰ Az Amerikai Egyesült Államok ugyanakkor kockázatos diplomáciába kezdett, hiszen mindent arra tett fel, hogy a csapatkivonásokért cserébe megegyezés születhet tálibokkal folyó tárgyalásain Dohában. Az afganisztáni békemegállapodások tartós sikerét illetően azonban a szakértők szkeptikusak, egyetértés van abban, hogy NATO-, illetve amerikai erők tartós jelenléte nélkül a megegyezésen alapuló kormány nem lesz képes megakadályozni, hogy az Irakból és Szíriából kiszorult Iszlám Állam terrorszervezet Afganisztánba csoportosítsa át erőit. A változó amerikai politika és az afganisztáni helyzet jól mutatja, hogy a stabilitás kivetésének szövetségi szándéka csak akkor lehet hatásos, ha az összhangban van a nemzetközi szereplők szándékaival, és képes gyorsan követni a nemzetközi helyzet változásait.

A közel-keleti régió biztonsági helyzetének javulása *nagymértékben összefügg Irak belső biztonságával*. A biztonsági helyzet lényegesen javult a Tigris és az Eufrátesz folyók országában: az Iszlám Állam erői gyakorlatilag megsemmisültek vagy elmenekültek, a hadsereg és a milíciák 61 500 km²-t tisztítottak meg a terroristáktól, 7,7 millió iraki polgárt szabadítottak fel egy új élet reményében. Szíriában változatlanul bonyolult a helyzet, bár az Iszlám Állam erőinek döntő többségét ott is megsemmisítették. A hadművelleti helyzet változása ellenére a terrorszervezet elleni globális koalíció – jelenleg 74 ország és öt nemzetközi szervezet⁴¹ – folytatja harcát, amelyhez a NATO 2017. május 1-jével csatlakozott. A térségben feladatokat teljesítő koalíciós erők feladata és művelési tevékenysége (Operation Inherent Resolve, OIR, Belső megoldás művelet) megváltozik, áttérnek a művelet IV. fázisára, *a helyzet stabilizálására és az iraki fegyveres erők támogatására*.

Ennek részeként az iraki kormány és a globális koalíció kérésére a NATO egy *nem harci kiképzési és kapacitásépítő missziót* (NATO Mission in Iraq, NMI) indít Irakban a jelenleg folyó kiképzési tevékenységekre építve. A feladat nem új a Szövetség számára, hiszen 2004–2011 között már 15 ezer tisztet és altisztet képezett ki a közel-keleti országban. 2015-től a NATO 350 iraki katonának nyújtott felkészítést Jordániában. 2017-ben egy civil-katonai kiképzőcsoportot is telepített Bagdadba, amely kormányzati szerveknek és katonai oktatási létesítményeknek nyújt tanácsadást. *Az új misszió felgyorsítja és kibővíti a kiképzést, segíti a civil-katonai tervezést, az iraki biztonsági erők reformját*. A Szövetség célja, hogy a gyors beavatkozással segítse Irakot a biztonság megszilárdításában, megelőzze egy újabb terrorista szervezet esetleges felemelkedését, biztosítsa a legjobb feltételeket a 88 milliárd dollár értékű iraki újjáépítés feladataihoz.⁴²

⁴⁰ Sikerként könyvelhető el a moszkvai Afganisztán-konferencia. Kitekintő, 2019. február 7. <http://kitekinto.hu/2019/02/07/european-kivul/sikerkent-konyvelhető-el-a-moszkvai-afganisztan-konferencia/168559/> (Letöltés időpontja: 2019. 02. 12.)

⁴¹ The Global Coalition to Defeat ISIS: Partners. US Department of State. Diplomacy in action. <https://www.state.gov/s/secsi/c72810.htm> (Letöltés időpontja: 2019. 02. 16.)

⁴² At US urging, NATO agrees training mission to Iraq. Reuters, February 15, 2018. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-nato/at-u-s-urging-nato-agrees-training-mission-in-iraq-idUSKCN1FZ1E5> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 15.)

A katonai kiképzés területén a fő erőfelfejtés az improvizált robbanóanyagok elleni harcra, a lőszer megsemmisítésére, aknamentesítésre, az orosz harci-technikai eszközök üzemen tartására, valamint katoná-egészségügyi felkészítésre irányul.⁴³ A kiképzési missziót az első évben Kanada fogja vezetni, 250 főt, négy helikoptert és a szükséges technikát biztosítja a feladatokhoz.⁴⁴ A misszió felállítása folyamatban van, és nem csak NATO-tagországok vesznek részt a misszióban (pl. Ausztrália, Finnország, Svédország is hozzájárul). A NATO úgy véli, hogy a biztonság stabilizálása hozzájárul az irreguláris migráció mérsékléséhez is.⁴⁵

A NATO folytatja a kiberbiztonság erősítéséért végzett tevékenységét. A parancsnoki rendszer részeként felállít egy *kiberműveleti* központot (Cyberspace Operation Center, COC), amely kibervédelmi célokat fog szolgálni. A kiberbiztonság változatlanul fontos célja a szövetségnek, a kifejezés többször szerepelt a deklarációban, mint a terrorizmus elleni védelem. A 2017. évi kibertámadások (Wanna Cry, NotPetya) azonban felvetették annak szükségességét, hogy a NATO-nak is legyen *egy műveleti információkat és tapasztalatokat megosztó központja*, amely egyben műveleti tervezéssel, az információk integrálásával, szervezetejlesztéssel is foglalkozik.⁴⁶ Az új központ Monsban, az európai főparancsnokságon áll fel, egyelőre még a SHAPE J-6 részeként. Létrehozását a tervezők a különleges erők vezetési központja evolúciós modelljének mintájára képzelik el: először központ, majd önálló csoportfőnökség, végül független NATO-parancsnokság jönne létre. A COC felállítása az elrettentés és a védelem mellett *a Szövetség ellenálló képességét (reziliencia) is javítja* az információs biztonság területén. Az új műveleti kiberegység szoros együttműködésben fog dolgozni a kutatásért, fejlesztésért és kiképzésért felelős kibervédelmi központtal (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, CCDCOE, Tallinn, Észtország), amely a világ legnagyobb valós időben folyó kibergyakorlatait szervezi Locked Shields (Zárt Pajzsok) névvel.⁴⁷

A brüsszeli csúcson a NATO folytatta a 2016-ban elfogadott (de nem publikált) *hibrid stratégia* „aprópénzre” váltását. A hibrid problémakörrel a külügyminiszterek először 2015 decemberében foglalkoztak, amikor is egyetértettek a hibrid fenyegetések elleni tevékenység elveivel (felkészülés, elrettentés, védelem) és eszköztárával. A tanácskozás rögzítette, hogy a hibrid tevékenységek (dezinformáció, kibertámadások, kémkedés, gazdasági zsarolás,

⁴³ NATO Training Mission in Iraq. Factsheet, February 2019. NATO HQ, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_02/20190213_190213-factsheet-NMI-en.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 02. 15.)

⁴⁴ Joanna Stocker: Canada will lead new NATO Training mission in Iraq, Trudeau says. The Defence Post, July 11, 2018. <https://thedefensepost.com/2018/07/11/canada-lead-nato-training-mission-iraq/> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 21.)

⁴⁵ Karzan Sulaivany: New Training Mission in Iraq will address migrant flow to Europe: NATO Secretary General. 24. June 28, 2018. <http://www.kurdistan24.net/en/video/eb347656-8822-42aa-b576-5a5b251e0336> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 21.)

⁴⁶ Jens Stoltenberg: Speech at Cyber Defence Pledge Conference. Paris, 15 May, 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_154462.htm (Letöltés időpontja: 2019. 01. 21.)

⁴⁷ A gyakorlatot a NATO kibervédelmi központja évente szervezi számos egyetem, katonai és civil szervezet, valamint IT-cégek bevonásával. A CCDCOE általában olyan stratégiai és technikai elemeket kombinál a tréningben, amelyek segítik a kritikus infrastruktúra elleni védelmet, javítják a nemzeti és a szövetségi döntéshozatal eljárásait erős kibertámadások során. A Locked Shields 2018 gyakorlaton 150 IT-csapat, ezernél több szakember 4000 virtuális rendszert és 2500 hackertámadást kezel. A gyakorlatot, a legjobb tapasztalatok megosztását, a folyamatos konzultáció iránti igényt fejezi ki az a tény, hogy a LS18 már a világ legnagyobb kiberrendezvényévé nőtte ki magát. Ez évben indult először integrált NATO-csapat, amely megnyerte a gyakorlat részeként rendezett versenyt. NATO Won Cyber Defence Exercise Locked Shields. CCDCOE, 27 April 2018. <https://ccdcoc.org/nato-won-cyber-defence-exercise-locked-shields-2018.html> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 17.)

reguláris és proxy erők alkalmazása, szabotázs, a demokratikus intézmények működésének elnehezítése, propaganda, a tagsági szolidaritás csökkentése) célja a kétértelműség megteremtése, a béke, a válság és a konfliktus közötti határvonalak elhomályosítása. Mivel a NATO szakpolitikája szerint a hibrid fenyegetések elleni védelem nemzeti hatáskör, a NATO a NAC döntése alapján készen áll *egy szövetséges megsegítésére* a hibrid kampány bármelyik szakaszában.⁴⁸ Döntés született arról, hogy a tagországi segélynyújtás érdekében a Szövetség *hibrid támadások elleni támogató csoportokat* (Counter Hybrid Support Team, CHST) hoz létre, tanulmányozza és feldolgozza az Ukrajna és Moldova ellen folytatott hibrid hadviselés tapasztalatait. A csoporthoz szakértők és allokált erőforrások tartoznak majd, amelyek erősítik a NATO reagálóképességét. Ebben a küzdelemben szoros együttműködés alakult ki az EU-val,⁴⁹ a NATO támogatja a Helsinkiben 2017-ben megalakult hibrid fenyegetések elleni kiválósági központot (The European Center of Excellence for Countering Hybrid Threats).

A hibrid hadviseléshez is kapcsolható a NATO *déli információs központjának* (NATO Strategic Direction South, NSD-S Hub) teljes működőképessé nyilvánítása, létrehozását 2016-ban a védelmi miniszterek kezdeményezték. A javaslat része volt annak az *irányváltásnak*, amely a NATO-t dél felé fordította a nehezebben beazonosítható déli veszélyek kezelésére. A nápolyi parancsnokságon működő központ 2017 őszén állt fel azzal a feladattal, hogy összekapcsolja a szövetségeseket, a partnereket és a régióval foglalkozó szakértőket a biztonsági kihívások jobb megismerése és leküzdése érdekében.⁵⁰ A központ rendeltetését a *3C (Connect, Consult, Coordination) jelmondat* fejezi ki. A Hub célja, hogy a déli szárnyon hozzájáruljon a NATO tevékenységeinek összehangolásához, szinkronizálásához és a konfliktusmegoldáshoz, miközben átfogó megközelítéssel optimalizálja az erőforrásokat és maximalizálja a hatékonyságot.⁵¹ A központ a nápolyi *Összhaderőnemi Parancsnokság (Joint Force Command, JFC) parancsnoka alárendeltségében* tevékenykedik, de nem része a hadműveleti HQ-nak, tevékenységéről a SACEUR-nek számol be. Állományát a JFC HQ létszámából, illetve nemzeti hozzájárulással biztosítják (Magyarország három szakértőt delegál a központba).

A Hub hetente ad ki hírleveleket, tájékoztatókat biztonsági eseményekről, publikációkat készít, egyre fejlődő kapcsolatokat tart fenn nemzetközi szervezetekkel, nem kormányzati szervezetekkel, kutatóközpontokkal és egyetemi intézményekkel. Különösen hatásosak és hasznosak a szervezet online rendezvényei, sok támogatót nyernek meg a NATO ügyének. Bár a Hub működését, tevékenységét még korai lenne értékelni, az már látható, hogy *egyfajta „soft power” tevékenységgel* erősítheti a NATO kooperatív biztonsági céljait, hozzájárulhat a 2. cikk szerinti „békés és baráti kapcsolatok” fejlesztéséhez. A nyílt információk gyűjtésével, elemzésével, hálózatépítéssel és a rendezvényekkel *megváltoztathatja a NATO-ról*

⁴⁸ Joe Pappalardo: Now NATO Says Russian „Hybrid Warfare” Could Start a Real War. Popular Mechanics, July 13, 2018. <https://www.popularmechanics.com/military/a22140482/nato-russia-hybrid-warfare-start-a-war/> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 21.)

⁴⁹ Patryk Pawlak: Countering hybrid threats: EU-NATO Cooperation. European Parliamentary Research Service, March 2017. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf) (Letöltés időpontja: 2018. 07. 20.)

⁵⁰ NATO Strategic Direction South – Hub. <https://www.thesouthernhub.org/about-us/mission.aspx> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 21.)

⁵¹ Christopher K. Courtney: EUCOM – A Comprehensive Approach for NATO Strategic Direction for South. NSDS Hub Publication, 24 Jan, 2018. <http://www.thesouthernhub.org/publications/a-comprehensive-approach-for-nato-strategic-directionsouth.aspx> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 21.)

kialakult képet. Sok tennivaló van még – például az online IT-technológia fejlesztése, a politikai vezetésnek történő átalárendelés, állandó státuszok létrehozása stb. – hátra, de az NSD-S Hub fejlődése ígéretesebb lehet, mint ahogyan ezt létrehozásának másfél éve „göröngyös” útja mutatja.

BEFEJEZÉS

A NATO az elmúlt két évben nagyot lépett előre a 360 fokos geopolitikai biztonsági megközelítésben. A 2014-től elsőbbséget élvező keleti stratégiai irány – az orosz fenyegetések elleni elrettentés és védelem – mellett 2018-ra véglegesítődött a déli stratégiai irány regionális kezelése, működőképessé vált a déli „összekötő” központ, kialakultak a feladatok és a működési tevékenységek. Az is világossá vált, hogy a „körkörös” megközelítésnek foglalkoznia kell olyan feladatokkal is – például kiberhadviselés, hibrid fenyegetések, reziliencia –, amelyek minden irány szempontjából fontosak, nem lehet hatásukat földrajzi égtájak szerint elkülöníteni.

A stabilitás kivetítése koncepció „újra feltalálása” lehetővé tette a NATO-nak, hogy új politikát alakítson ki a déli irányban. A déli régió magában foglalja a tágabb közel-keleti irányt (ennek része az afganisztáni és az iraki misszió), valamint az észak-afrikai irányt, beleértve a Száhel övezetet és a szubszaharai Afrikát. A feladatok szervezését a központi döntések alapján a NATO nápolyi műveleti parancsnoksága (Joint Forces Command Naples) végzi. A koncepció sikere azonban nem a „taktikai” feladatok végrehajtásán múlik, hanem azon, hogy mennyire tudja a Szövetség az új stratégiai elképzelést „doktrinalizálni”, hogyan tudja beilleszteni a NATO-elképzeléseket a nemzetközi közösség térségi elképzeléseibe és terveibe. Az új stratégia csak akkor lehet sikeres, ha jól tudja kombinálni a kooperatív partnerség eszközeit a válságkezelés feladataival, ha a NATO vezetésének sikerül megteremteni az egyensúlyt a keleti „védelem és elrettentés” és a déli „stabilitás kivetítése” között.

A két új stratégiai koncepció együttes kezelése jelenti de facto a 2010. évi lisszaboni stratégia három alapvető feladatának (kollektív védelem, válságkezelés, kooperatív biztonság) megvalósítását, olyan eszközöket, amelyek nélkül nem lehetne a stratégiai célokat elérni. A stabilitás kivetítésének koncepciója sem nélkülözheti azonban a kiállást a közös döntések és a jóváhagyott tervek mellett, nem engedheti meg a tervszerű változtatás helyett az „improvizációt”, mint ezt látjuk Afganisztán esetében. Ahogy Jens Stoltenberg NATO-főtitkár mondta a 2019. évi müncheni biztonságpolitikai konferencián: „Csak egységesen tudunk szembenézni a jövővel.”⁵²

FELHASZNÁLT IRODALOM

Afghan security forces „shrinks sharply” – US watchdog. BBC News, 1 May 2018. <https://www.bbc.com/news/world-asia-43961408>

Alani, Mustafa: *Arab perspectives on NATO*. NATO Review, 2005. <https://www.nato.int/docu/review/2005/Middle-East/Arab-Perspectives-NATO/EN/index.htm>

⁵² Secretary General at Munich Security Conference: „If we stand united we will be ready to face the future.” 15 Feb, 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_163807.htm (Letöltés időpontja: 2019. 02. 16.)

- At US urging, NATO agrees training mission to Iraq. Reuters, February 15 2018. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-nato/at-u-s-urging-nato-agrees-training-mission-in-iraq-idUSKCN1FZ1E5>
- Augmentation of Turkey's Air Defence. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_06/20160613_1606-factsheet-patriot-en.pdf
- Az Észak-atlanti Szerződés. Washington D.C. 1949. április 4. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu
- Balogh Péter: *A szövetségi felderítő rendszer korszerűsítése, avagy néhány gondolat a NATO földfelszín felderítő rendszerének megteremtéséről*. Felderítő Szemle, XI. évfolyam, 3–4., 2013. február. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2012-3-4.pdf>
- Bill Clinton: *Életem*. 2. Ulpius-Ház Könyvkiadó, Budapest, 2004.
- Commitment to enhance resilience. 08 July 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm?selectedLocale=en
- Courtney, Christopher K.: *EUCOM – A Comprehensive Approach for NATO Strategic Direction for South*. NSDS Hub Publication, 24 Jan 2018. <http://www.thesouthernhub.org/publications/a-comprehensive-approach-for-nato-strategic-directionsouth.aspx>
- Cyber Defence Pledge. 08 July 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133177.htm?selectedLocale=en
- Despite U.S. Threats, Turkey to Purchase Russia's S-400 Missile System. Haaretz, Feb 14 2019. <https://www.haaretz.com/middle-east-news/turkey/turkey-to-purchase-russia-s-s-400-missile-system-lawmaker-says-1.6936836>
- Diaz-Plaja, Ruben: *Project Stability: an agenda for action*. NATO Review. 13 March 2018. <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/projecting-stability-an-agenda-for-action-nato-partners/EN/index.htm>
- Elkezdődött Macedónia uniós csatlakozásának előkészítése. 2017. július 17. <https://zoom.hu/hir/2018/07/17/elkezdodott-macedonia-unios-csatlakozasanak-elokeszítése/>
- EU–NATO Joint Declaration. Brussels, 10. July 2018. https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf
- Hope, Ian (ed.): *Projecting Stability: Elixir or Snake Oil?* NDC Research Paper No. 01. 2–18. Dec 2018. NATO Defence College, Rome.
- Istanbul Summit Communiqué, 28 June 2004. <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>
- Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, 8 July 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm
- Key Missile defence site declared operational. 12 May 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_130721.htm?selectedLocale=en
- Meetings of NATO Defence Ministers. NATO HQ, Brussels, Belgium, 03 Oct 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_158610.htm
- Molnár Anna: *Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája*. SVKK Elemzések 2016. <http://netk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-clet/strategiai-vedelmi-kutatokozpont/publikaciok/elemzesek>
- Moore, Rebecca R.: *NATO's New Mission. Projecting Stability in a Post-Cold War World*. Praeger Security International, Westport, Connecticut, London, 2007.
- NATO AGS – Step Into the New Phase. NATO Alliance Ground Surveillance Management Agency, 12 Feb 2019. [https://www.nagsma.nato.int/NewsRoom/Pages/NATO-Alliance-Ground-Surveillance-\(NATO-AGS\)---Step-Into-The-Next-Phase.aspx](https://www.nagsma.nato.int/NewsRoom/Pages/NATO-Alliance-Ground-Surveillance-(NATO-AGS)---Step-Into-The-Next-Phase.aspx)

- NATO Military Working Group. Strategic Planning and Concepts 2011. <http://www.natolibguides.info/hybridwarfare>
- NATO Policy for the Protection of Civilians. 09 July 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133945.htm?selectedLocale=en
- NATO Strategic Direction South – Hub. <https://www.thesouthernhub.org/about-us/mission.aspx>
- NATO Training Mission in Iraq. Factsheet, NATO HQ, February 2019. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_02/20190213_190213-factsheet-NMI-en.pdf
- NATO Won Cyber Defence Exercise Locked Shields. CCDCOE, 27 April 2018. <https://ccdcoe.org/nato-won-cyber-defence-exercise-locked-shields-2018.html>
- Németh Bence – Orosz Anna: *A „nyitott kapuk politikája” újratöltve. NATO-bővítés a Nyugat-Balkánon mint a feltartóztatás eszköze.* Külügyi és Külgazdasági Intézet, Elemzések különszám, 2017. május 15. http://kki.hu/assets/upload/11_-_Nemeth_Bence__Orosz_Anna.pdf
- OSCE Expands its List on Confidence Building Measures for Cyber Space: Common Ground on Critical Infrastructure Protection. 04 April 2016. <https://ccdcoe.org/osce-expands-its-list-confidence-building-measures-cyberspace-common-ground-critical-infrastructure.html>
- Pappalardo, Joe: *Now NATO Says Russian „Hybrid Warfare” Could Start a Real War.* Popular Mechanics, July 13 2018. <https://www.popularmechanics.com/military/a22140482/nato-russia-hybrid-warfare-start-a-war/>
- Pawlak, Patryk: *Countering hybrid threats: EU–NATO Cooperation.* European Parliamentary Research Service, March 2017. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf)
- Secretary General at Munich Security Conference: „If we stand united we will be ready to face the future.” 15 Feb 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_163807.htm
- Shea, Jamie: *Resilience: a core element of collective defence.* NATO Review, 30 March 2016. <http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/nato-defence-cyber-resilience/EN/index.htm>
- SIGAR’s (Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction) Report to the United States Congress. April 30 2018. <https://www.sigarmil/pdf/quarterlyreports/2018-04-30qr-section3-security.pdf>
- Sikerként könyvelhető el a moszkvai Afganisztán-konferencia. Kitekintő, 2019. február 7. <http://kitekinto.hu/2019/02/07/european-kivul/sikerkent-konyvelheto-el-a-moszkvai-afganisztan-konferencia/168559/>
- Stocker, Joanna: *Canada will lead new NATO Training mission in Iraq, Trudeau says.* The Defence Post, July 11 2018. <https://thedefensepost.com/2018/07/11/canada-lead-nato-training-mission-iraq/>
- Stoltenberg, Jens: *„Projecting Stability: Charting NATO Future”.* US Atlantic Council, Washington, D.C., 06 April 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_129758.htm?selectedLocale=en
- Stoltenberg, Jens: *Speech at Cyber Defence Pledge Conference.* Paris, 15 May 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_154462.htm
- Stratégiai koncepció az Észak-atlanti Szerződés Szervezete tagállamainak védelméért és biztonságáért. Aktív szerepvállalás, modern védelem. http://2010-2014.kormany.hu/download/b/52/20000/nato_strategiai_koncepcio.pdf
- Sulaivany, Karzan: *New Training Mission in Iraq will address migrant flow to Europe: NATO Secretary General.* June 28 2018. <http://www.kurdistan24.net/en/video/eb347656-8822-42aa-b576-5a5b251e0336>
- The Global Coalition to Defeat ISIS: Partners. US Department of State. Diplomacy in action. <https://www.state.gov/s/seci/c72810.htm>
- The Military Balance. Taylor & Francis, London, 2018.

US activates Romanian missile defence site, angering Russia. Reuters, May 12 2016. <http://www.reuters.com/article/us-nato-shield-idUSKCN0Y30JX>

Veenendaal, Matthijs – Kaska, Kadri – Brayetto, Pascal: *Is NATO Ready to Cross the Rubicon on Cyber Defence?* NATO Cooperative Cyber Defence Center of Excellence, Cyber Policy Brief, Tallin, June 2016. <https://ccdcoe.org/multimedia/nato-ready-cross-rubicon-cyber-defence.html>

Vershbow, Alexander: *Strong on Values, Strong on Defence. NATO's role in Projecting Stability to the East and South.* London, 23 May 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_131446.htm

Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8–9 July 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

Zyck, Steven A.: *Cultivating a more durable peace. Comparative perspectives on Projecting Stability.* OPEN Publications. Volume I. Number I. Winter 2017. http://www.academia.edu/31863951/NATO_Projecting_Stability.pdf

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/resilience>

<https://www.act.nato.int/>

<https://www.nato.int/>

<https://www.thesouthernhub.org/>